

EL PROJECTE ESCOLTA'M: acompanyar per capacitar

Antoni Giner Tarrida Psicopedagog, ICE de UB

Carme Saumell Mir Psicopedagoga, SEETDIC Vallès Occidental

RESUMEN

Las vivencias educativas escolares generan constantes reflexiones sobre nuestra práctica, y en general es el alumnado quien de una manera u otra nos impulsa a aplicar nuevas estrategias y a repensar viejos formados. Captar el deseo del alumno de ser aceptado tal como es y que crean en él para alcanzar los aprendizajes, nos motivó para encontrar nuevas respuestas a diversas inquietudes compartidas ante una realidad cada vez más compleja con respecto a la tarea educativa de la acción tutorial. El objetivo de este artículo es presentar lo que se entiende por tutoría personalizada, y que quiere decir acompañar para capacitar, así como las características principales del proyecto Escolta'm.

ABSTRACT

Educational experiences generate constant thinking about our performance, but students are the ones who, in one way or another, drive us to apply new strategies and consider old patterns. Understanding students' desire to be accepted as they are and to feel that teachers trust in them to achieve learning goals motivated us to find new answers to shared concerns about a reality more and more complicated when it concerns to the educational work of class teachers. The goal of this article is to present what we understand as personalised tutorship and to comprehend the meaning of accompanying to prepare. It also presents the main traits of the Escolta'm (listen to me) project.

RECORDANT ELS INICIS

Així és com va néixer aquest projecte *-des de dins de l'escola-*, des de la reflexió de la pràctica quotidiana. Primerament, i com a prova pilot, es va aplicar el curs 2005-2006 al nivell de P-3 a l'escola La Jota, de Badia del Vallès. Posteriorment, i gràcies a l'adjudicació d'una llicència retribuïda i concedida pel Departament d'Educació i Universitats de la Generalitat de Catalunya (DOGC, núm.: 4699 de 17.8.2006), es va fer una recerca en l'etapa d'educació infantil i 6è d'educació primària a la mateixa escola i al parvulari de l'escola 25 de Setembre, de Rubí. Tots dos centres van ampliar el curs següent l'àmbit d'intervenció tant a educació infantil com a primària, i es va començar una nova aplicació al cicle superior del Ceip Benviure, de Castellbisbal. El curs passat, 2008-2009, amb el suport de l'ICE i del SEETDIC del Vallès Occidental, el projecte es va implementar a deu centres de primària (en diverses etapes educatives) i com a prova pilot, a secundària, a 1r d'ESO, a l'IES Castellbisbal. De l'experiència viscuda pels tutors, i a partir de la seva valoració positiva, el projecte no ha parat de créixer i d'enriquir-se gràcies a l'aportació de nous professionals i noves experiències.

COM ÉS AVUI EL PROJECTE "ESCOLTA'M"?

Actualment és un projecte impulsat des de l'ICE de la UB, i en poc més de tres anys ha crescut exponencialment, com podem veure en el nombre de persones que hi participen:

- Arriba a més de 2.500 alumnes d'infantil, primària i secundària.
- Hi participen més de 115 mestres i professors.
- Vint escoles d'infantil i primària i tres centres de secundària (llista que detallem al final de l'article) estan adherides al projecte i se'n fa el seguiment.
- Està impulsat per una xarxa de 29 persones que actuen com a referents de centre o de projecte.
- Compta amb la participació dels serveis educatius implicats i formadors.
- La coordinació general es du a terme des de l'ICE.
- Cal destacar que el projecte respon a la necessitat emergent de generar *programes de prevenció primària inespecífica*,

per a la millora de la cohesió social i els aprenentatges escolars.

- Es parteix d'un treball sistèmic, i s'aprofiten al màxim els recursos de la xarxa; no se'n creen de nous sinó que s'apliquen els que ja existeixen, amb el suport dels agents que intervenen a l'escola, de manera que és la mateixa escola qui decideix com s'organitza. Des del començament, el projecte *Escolta'm* s'ha obert a totes les institucions que hi han volgut participar: l'EAP, el LIC i l'EAIA. Aquesta circumstància ens ha permès poder donar resposta a l'increment de demanda perquè s'implanti a nous centres educatius, dins de l'àmbit de l'acció tutorial.

Volem agrair la col·laboració dels serveis que hi participen, ja que sense la seva intervenció, aquest projecte no es podria dur a terme. Són els següents:

- SEETDIC del Vallès Oriental
- EAIA del Baix Llobregat
- SEETDIC de Barcelona
- Ordenació Curricular del Departament d'Educació
- Serveis Educatius de Ciutat Vella
- Serveis Educatius de Badia del Vallès
- Serveis Educatius de Sant Vicenç
- Serveis Educatius de Rubí
- Serveis Educatius de 9 Barris
- Serveis Educatius de Sarrià-Sant Gervasi
- Serveis Educatius de Sabadell
- Serveis Educatius de Castellar del Vallès

ASPECTES MÉS RELLEVANTS DEL PROJECTE

Hem posat *escolta'm* com a títol genèric del projecte perquè porta implícit un sentit de reciprocitat entre l'alumne i el seu tutor, i entre iguals.

Escoltar-nos és la base de la proposta de *tutoria personalitzada* que presentem: basada en la dualitat i en el desig d'escoltar, de comprendre, de no jutjar, i poder transmetre a cadascun dels nostres alumnes "tu m'importes". "Escoltar-nos és un acte comunicatiu"; Watzlawick (1921), en la seva teoria sobre la comunicació

humana, argumenta que cada acte comunicatiu comporta un efecte informatiu i un efecte relacional. El lingüista Langshaw (1961) també posa èmfasi en l'esfera afectiva. Per ell, escoltar i parlar amb l'altre no és senzillament donar informació, sinó "fer amb les paraules".

Però escoltar no és fàcil, suposa un aprenentatge i una reflexió constant. L'escolta activa en l'àmbit de l'educació implica un diàleg constructiu que ens permeti ser receptiu a l'altre, perquè l'alumne se senti **reconegut, capacitat i acceptat per tota la comunitat educativa**.

El projecte proposa personalitzar l'escola amb un pla d'intervenció que estableixi una vinculació educativa positiva entre el tutor i l'alumne, i que proporcioni a tot l'alumnat factors promotors que els reconguin i els acompanyin en el seu creixement per anar aconseguint cotes de seguretat personal que ajudin a desenvolupar-se de forma integral i sostenible. També és un suport als centres educatius, en l'àmbit de l'acció tutorial, per establir una millora de la cohesió social i de l'aprenentatge.

Per aconseguir-ho, incidim de manera especial en la identificació i el desplegament **dels recursos i les capacitats de l'alumnat i del seu entorn**, des de la perspectiva del concepte de *resiliència*: una mirada centrada en els elements que afavoreixen el progrés de la persona més que no pas en les causes dels seus problemes. Des d'aquesta mirada, el projecte té presents les perspectives i el marc teòric de diversos autors, com ara Vanistendael, Cyrulnik i Henderson, entre d'altres.

Volem afavorir i crear una relació tutorial a partir de la confiança, mitjançant l'escolta activa, la mirada capacitadora i la gestió relacional, amb el reconeixement i la identificació per part del tutor de cadascun dels alumnes del grup classe sense exclusió.

COM FUNCIONA EL PROJECTE "ESCOLTA'M"?

El projecte ofereix espais per escoltar-nos, mestres i alumnes, i crea àmbits pedagògics per una acció educativa basada en una tutoria que tingui en compte cada alumne de manera molt personal.

Presentem un treball d'acompanyament i suport al professorat amb l'objectiu d'obtenir millors i noves eines per a la comunicació i el lideratge des d'una narrativa positiva, i crear alhora una estructura organitzativa que permeti un nou format tutorial per a la conversa amb els alumnes.

La proposta parteix dels següents eixos de treball conjunt:

- Des d'un pla d'intervenció educativa tutorial resiliència
- Acompanyant la tutoria personalitzada
- Compartint coneixements
- Des d'una recerca i una formació contínua
- Amb una perspectiva ecològica
- Desenvolupant "comunitats de pràctica"

- Des d'un pla d'intervenció educativa tutorial resiliència. Un espai de tutoria que hem anomenat l'aula petita.

Es programa un temps i un espai en petit grup, com a màxim de tres alumnes, que té com a objectiu millorar les relacions de comunicació i estima mútua, i observar de retruc com aquest format didàctic tutorial repercuteix positivament en el clima emocional de l'aula entre iguals i quan el tutor es dirigeix o interacciona amb tot el grup classe. *L'única condició imprescindible és que tots els*

alumnes hi puguin participar equitativament.

- Acompanyant la tutoria personalitzada a través de reunions de coordinació amb les tutores.

Són sessions de coordinació amb els tutors de cada nivell i el referent extern, per acompanyar i compartir el projecte, fer una reflexió conjunta, *fonamentada en el diàleg*. El seguiment de les notes de camp fetes per cada tutor ajuda a donar suport a iniciatives en resposta als moments viscuts a l'aula i per cada alumne en particular, i planificar, si escau, estratègies d'intervenció amb els alumnes i les famílies des d'una perspectiva proactiva.

- Compartint coneixements, amb reunions amb els equips educatius.

Per estimular el fet que tothom parli de manera sincera i oberta, i garantir ser escoltats, no tan sols els tutors sinó també el professorat que li dona suport (equip directiu, professorat de reforç, especialistes, etc.) i alhora generar innovació i canvi. Un espai per a la reflexió pedagògica a partir del marc de referència teòric del projecte, aportat als participants, amb dos blocs temàtics sobre el concepte de resiliència i com vehicular-la en la pràctica educativa del tutor; i la reflexió sobre el perfil docent de cada tutor respecte a la manera d'escoltar i parlar amb els infants; la relació amb les seves famílies i l'anàlisi dels estils de lideratge.

- Des d'una recerca i formació contínua.

El projecte compta amb diversos espais de formació per donar suport als professionals que hi intervenen:

- Formació presencial per als professionals de suport extern.

Grup de treball, organitzat des de l'ICE de la UB, pel suport, la reflexió, la coordinació i la formació amb tots els referents i facilitadors externs del projecte.

- Formació presencial per als tutors a través de dos tallers formatius específics

Taller 1: "Introducció al *coaching*: acompanyament de l'alumnat"

El taller vol aportar als tutors que participen en el projecte els fonaments bàsics del *coaching* i de la comunicació com a eina de treball a l'aula petita, i de la millora relacional en general.

Taller 2: "Comunicació a l'aula petita: preguntes i narrativa"

El taller pretén aprofundir en la comunicació que s'estableix dintre de *l'aula petita*, i analitza quines eines comunicatives s'utilitzen, i com es reconstrueix la narrativa de l'alumnat.

- Formació virtual

A través d'una plataforma *moodle* per a tots els referents externs i tutors on es poden generar fòrums de discussió, i intercanvi de materials.

- Amb una perspectiva ecològica

Prioritzem la reflexió i la pràctica de l'acció tutorial des de la mateixa comunitat educativa, amb un plantejament metodològic en què l'aproximació a la realitat es porta a terme en un context natural, conjuntament amb les persones implicades i compromeses en aquesta realitat. D'aquesta forma podem afavorir que la pràctica generi saber i el saber produeixi coneixements nous i bones pràctiques per promoure qualitat de vida a l'escola.

- Desenvolupant "comunitats de pràctica" a partir del treball conjunt entre les escoles i els instituts que participen en el projecte.

Des d'un treball sistemàtic, volem caminar amb les escoles, en

comptes de fer per les escoles, perquè el conjunt de l'alumnat i dels professionals i la seva col·laboració són la clau de l'èxit, en un marc d'interacció i participació de les comunitats educatives.

DE QUINES FONTS ES NODREIX EL PROJECTE?

Delimitar el marc teòric sempre és compromès, perquè sovint moltes teories estan interrelacionades i es nodreixen mútuament. El marc teòric general en què es basa aquest projecte enllaça amb les teories següents:

- Teories de la resiliència
- Teories de l'acompanyament, des del *coaching*
- Teoria de l'aferrament
- Model sistèmic i teoria de la comunicació
- La PNL
- La gestalt
- L'ontologia del llenguatge
- Teoria de les intel·ligències múltiples
- Teoria de l'educació emocional
- Teoria del desenvolupament moral

Totes connecten directament amb el que treballa el projecte i són conegudes i acceptades per la seva importància i utilitat en el camp docent, però en volem destacar dues: la resiliència i el *coaching*.

La base d'aquest projecte té com a finalitat desenvolupar factors que generin actituds positives en l'alumnat a partir del treball conjunt amb el tutor, a través d'una vinculació relacional significativa que sigui positiva i creadora de resiliència. L'escola és, sens dubte, una font inesgotable de relació entre iguals i el professorat, un àmbit de creixement personal resilient incomparable. Qui no recorda aquell mestre que amb el seu saber ens va influir per aconseguir els nostres petits o grans objectius?, qui no recorda els amics de l'escola, els

que han deixat una empremta que recordarem tota la vida?

El projecte incorpora, també, l'entrenament del professorat per adquirir eines tutorialis que ajudin a millorar la comunicació i la relació entre professor i alumne, des de la perspectiva del *coaching* educatiu.

PER QUÈ HEM DE PENSAR EN EL TERME RESILIÈNCIA EN L'ÀMBIT EDUCATIU?

Tot just estem començant a entendre el funcionament de la resiliència. És un concepte que neix de la constatació que hi ha persones que resisteixen més bé les incerteses i les situacions difícils de la vida, i aprenen d'aquestes circumstàncies. La resiliència és una capacitat universal que es fonamenta en la interacció entre la persona i el seu entorn. No és una capacitat absoluta ni estable i té límits. És un procés que dura tota la vida.

“La resiliència és la capacitat d'una persona o d'un grup per desenvolupar-se bé, per seguir projectant-se en el futur tot i viure esdeveniments desestabilitzadors, condicions de vida difícils i traumes de vegades greus” (Cyrułnik, 2003).

A l'escola es generen constantment petites resiliències que ajuden l'alumnat a seguir endavant tot i tenir dificultats per aconseguir-ho.

Tedesco (2003) assenyala que les persones resilients tenen tres característiques:

1. La presència de la idea de futur: pensar què farà quan surti del conflicte.
2. Pot formular una explicació del que li passa o li ha passat, articulant situacions que li permeten donar coherència als esdeveniments.
3. Ha tingut vincles afectius especials amb una o diverses persones que li permeten enfortir la seva autoestima i la seva confiança. La confiança no significa evitar esforços, sinó enfortir la capacitat per fer-los.

Henderson (2006) classifica els **factors resilients** en tres grans categories: *el suport extern* que promou la resiliència, *la força interior* que es desenvolupa a través del temps, i *el factor interpersonal*, és a dir, la capacitat de resoldre problemes.

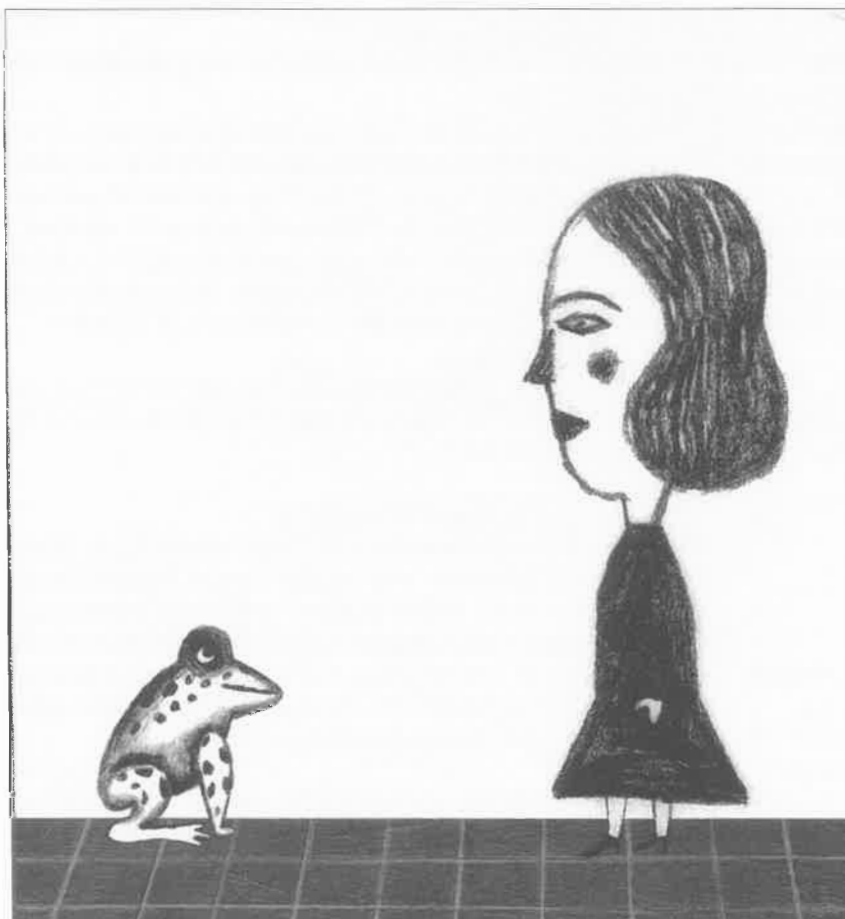
Grotberg (1995) proposa comprendre aquests factors organitzant-los de la forma següent:

Jo tinc. Suport extern, persones que ajuden a potenciar factors protectors i/o generadors de resiliència.

Jo sóc. Força interior. Factors de protecció interns com ara la tranquil·litat, ser empàtic, ser responsable, optimista i tenir bon humor, entre d'altres.

Jo puc. Capacitats interpersonals i de resolució de conflictes, com ara saber generar noves idees, no deixar les tasques a mig fer, saber comunicar els sentiments, saber demanar ajut quan cal o ser creatiu a l'hora de cercar solucions als problemes, entre d'altres.

Aquests factors els podem promoure per separat i ajuden a iniciar actituds i habilitats de vida resili-

ents. A l'hora d'afrontar una circumstància adversa, i segons calgui, sovint es combinen factors resilients de les tres categories.

Autors com Werner, Garnezy, Ferguson, Lynskey i Rutter descriuen com a *factors promotores* de la resiliència:

- Les característiques del temperament; en què s'observen manifestacions com un nivell adequat d'activitat, capacitat reflexiva i responsabilitat davant altres persones.
- La naturalesa de la família; la relació emocional estable amb almenys un dels pares o una altra persona significativa protegeix o mitiga els efectes nocius de viure en un medi advers.
- La disponibilitat de fonts de suport extern; la presència d'interessos i persones significatives fora de la família afavoreixen la manifestació de comportaments resilients en circumstàncies familiars adverses.
- El desenvolupament d'interessos i vincles afectius; clima educacional obert i amb límits clars.
- La relació entre iguals; els nens es caracteritzen per tenir una relació de molt bona qualitat amb els seus iguals.
- Haver viscut experiències d'autoeficàcia i d'autoconfiança, i comptar amb una imatge positiva.

Des d'aquesta perspectiva és evident que l'escola pot *promoure factors resilients* a través d'una relació d'afecte i vinculació positiva entre el tutor i l'alumne, així com la promoció de millors relacions entre iguals i les seves famílies. Diversos investigadors han explorat la naturalesa de les relacions de la cura i el bon tracte segons la taxa hormonal i han descobert que algunes substàncies apareixen en una quantitat més gran en situacions en què predomina el bon tracte (Taylor 2002). L'oxitocina, la vasopressina i els pèptids opioïdes endògens són substàncies que intervien en conductes socials de molts tipus i formen part del que els neurofisiòlegs denominen *circuit neurològic associatiu*. Es troben a la sang, el seu nombre pot variar en contextos diferents, però s'ha pogut observar que se n'eleva la quantitat quan les relacions entre les persones estan matisades pel bon tracte i les bones relacions interpersonals.

Boris Cyrulnik, neuropsiquiatra, membre de l'Organització Mundial de la Salut i responsable de la investigació en etologia clínica de l'Hospital de Toulon (França), amb les tècniques més modernes, els escàners, i a través de les fotografies computaritzades per ressonància del cervell, ha descobert una qüestió molt significativa: les persones que produeixen més serotonina tendeixen a tenir una capacitat més gran d'optimisme, humor, alegria i positivitat, però la producció de serotonina no ens determina; tenim eines perquè el nostre cervell sigui un bon reproductor de neurotransmissors. Per aquest investigador, és molt important que els nens puguin interactuar millor amb el seu entorn, creant "polivincles" amb diverses persones, per poder créixer i arribar a desenvolupar-se com a adults feliços.

El neurocientífic i investigador Gazzaniga (2006) afirma que la moral no és un fenomen biològic, sinó de relació social, i destaca que hi ha circuits cerebrals que s'activen en la vida social. La neurociència cognitiva, batejada també com a neurociència social o neuroètica, és una disciplina que percep el cervell com un òrgan social i el discerneix com la seu de l'ètica i la moral.

La tasca de desenvolupar la resiliència dins de qualsevol grup es fa més fàcil si un pensa en termes de maons per a la construcció

del creixement i el desenvolupament. Aquests maons identifiquen i delimiten els factors resilients que es poden promoure d'acord amb l'edat i l'etapa educativa en què se situï l'alumne.

Des de la nostra perspectiva, donar confiança, fomentar l'autonomia i la iniciativa, l'estímul per aprendre i ser especialment acurat en el reconeixement de la persona, facilita els maons de construcció per un tutoratge resilient que ajuda els alumnes a superar nous reptes.

EL COACHING EDUCATIU, UN NOU RECURS PER AL TUTOR?

Encara no hi ha un model unificat que defineixi clarament què és el *coaching*. Actualment hi ha molts models amb línies de treball i amb tendències diverses. Davant d'aquesta situació emergent, podem definir el *coaching* en educació amb els termes següents:

"Essencialment, és una relació, un diàleg entre un tutor/a i un alumne/a en un context orientat al desenvolupament i/o al creixement personal. Consisteix a acompanyar les persones individualment o en grup, mitjançant la comunicació, per ajudar l'alumne a identificar les seves capacitats i possibilitar que les transformi en habilitats".

Aquesta és la definició del grup de Coaching Educatiu, que es va fundar a l'ICE de la UB l'any 2006.

El *coaching* busca establir una relació significativa entre tutor i alumne, és un procés en què a poc a poc va apareixent una complicitat en la relació que fa que el diàleg que es produeix sigui escoltat, amb tot el que això implica. Un diàleg que està orientat al desenvolupament i el creixement personal.

El *coaching* parteix de les capacitats de l'alumne i no de les mancances, unes capacitats que l'alumnat, si vol, pot desenvolupar en habilitats, mitjançant l'acompanyament d'aquest tutor. El protagonista és l'alumne, que és el responsable del seu progrés, del seu creixement, de les seves actituds. El *coaching* és un procés d'acompanyament individual o grupal en què la principal eina de treball és la comunicació que s'estableix entre el tutor i l'alumne per aconseguir que aquest darrer prengui consciència de les seves possibilitats de desenvolupament.

El tutor-coach lidera el creixement dels seus alumnes des de l'autoritat moral que li ha estat atorgada per l'alumne.

Un tutor que escolta, legítima, i reconstrueix narratives més constructives.

El *coaching* vol esbrinar quines creences i construccions narratives configuren el mapa de la realitat que té cada persona, en aquest cas, de l'alumne, i si aquesta estructura de pensament l'ajuda a créixer o ben al contrari, el limita i no el deixa desenvolupar. A partir de la relació significativa amb el tutor, s'ha d'intentar que l'alumne canviï les creences limitants o destructives per creences que l'ajudin a créixer. Això es produeix d'una forma natural amb la comunicació que es crea i amb l'intercanvi de reflexions.

Com veiem, el *coaching* és un concepte prou ampli que recull idees que ja van presentar els clàssics, com Aristòtil quan preparava Alexandre el Gran; o de l'època medieval, com sant Isidre de Sevilla, que ja parlava de la importància d'adaptar-se als diversos tipus d'intel·ligència per aconseguir una comunicació mitjançant les paraules de les obres fetes i de l'exemple donat, entre moltes

altres figures que han destacat en la història de l'educació. Així doncs, són moltíssims els mestres i pedagogs que al llarg dels anys han fet evident la importància de la relació amb l'alumne, de voler i poder establir una relació significativa per provocar canvis i processos evolutius positius de formació en l'alumnat.

Una de les aportacions del *coaching* és la conjunció de diverses estratègies de comunicació per millorar el nostre treball com a tutors. La resiliència i el treball de *coaching* són el marc conceptual que dóna força al treball de **tutoria personalitzada**, i en aquest sentit l'aula petita és un espai prioritari per desenvolupar en els alumnes de manera **preventiva** resiliències internes mitjançant la relació que es genera.

Els pilars que es poden treballar des de l'escola, principalment, són la introspecció, la independència, la capacitat de relacionar-se, tenir iniciativa, sentit de l'humor, la creativitat, la moralitat, l'autoestima constructiva i l'educació emocional.

REFLEXIONS FINALS

Ens agradaria expressar algunes reflexions que donen sentit al projecte *Escolta'm*. Pensem que és un projecte útil i que dóna resposta a les necessitats afectives i de reconeixement de l'alumnat, que considerem que són essencials per poder adquirir els aprenentatges amb més èxit i millorar la convivència als centres educatius. Volem deixar clar, però, que la seva implementació només és un gra de sorra més dins de tot el conjunt d'actuacions que es duen a terme a l'escola. El projecte no pretén substituir les accions tutorials que cada escola té programades, simplement ofereix un marc teòric i un format didàctic per enriquir la tutoria personalitzada, entre tutor i alumne i entre iguals. Amb poques paraules, podríem dir que pretén aportar gestions diferents que afavoreixin una relació més humana, per deixar clar el reconeixement a l'alumne com a persona, i fer-lo sentir especial i a la vegada un més dins del model inclusiu de l'escola actual. Una relació amb l'alumnat que vol potenciar els recursos de cada alumne i fer-los evidents amb una mirada atenta i capacitadora.

El projecte també té l'objectiu de potenciar la construcció, tant professional com personal i humana, del docent com a tutor o tutora.

El pla de treball elaborat vehicula l'acció tutorial a partir d'un marc teòric que li dóna sentit i força, i que ofereix als tutors eines de comunicació i lideratge.

Hem intentat construir una forma organitzativa que aprofiti els recursos existents de la xarxa, i que faciliti l'intercanvi relacional, on l'objectiu és la interacció, de forma horitzontal, de tots els professionals que hi intervenen, tant els externs al centre com els interns, ja que el plantejament és de comunitat de pràctica, on tothom tenim coses per aportar, i on les vivències relacionals són específiques de cadascú i la voluntat és compartir-les.

Per acabar, volem dir que l'experiència d'aquests anys al capdavant de la gestió i la coordinació del projecte i el fet de veure els resultats i com han anat evolucionant ens fa pensar que és un bon projecte i en volem destacar dos aspectes que ens semblen interessants:

1. És un projecte senzill, però molt potent. No parlem de res nou, és molt senzill de portar a terme, fa anys que es fa, i es basa en el més bàsic de l'existència humana, que és la relació, però no per

això deixa de ser molt potent, ja que la relació humana és la base de la nostra existència com a societat.

Quan parlem de relacions humanes tot és complex, però alhora tots ens relacionem, el que es procura és aportar estratègies i formes per fer-ho millor.

2. És un projecte que el du a terme el tutor o tutora de referència, però que necessita tota la xarxa perquè es mantingui i sigui sostenible. És imprescindible un compromís de centre, un canvi en la seva organització i una implicació de tot el claustre a més d'un suport extern on el tutor pugui ser escoltat i pugui compartir les seves experiències.

En definitiva, es tracta de construir una xarxa relacional sostenible que potenciï les capacitats internes de tots els seus membres.

Llistat de centres educatius que hi participen:

Escoles de primària:

La Jota i Les Seguidilles de Badia del Vallès. 25 de Setembre de Rubí. Benviure i Montserrat de Castellbisbal. Ferrer i Guàrdia, Baixeras, Castella, Sant Felip Neri, Vedruna, Rubèn Dario, Escola Pia, i Dolors Montserdà de Barcelona. Sant Jordi i Juncadella de Sant Vicenç dels Horts. El Solell de Palma de Cervelló, Can Coll de Sant Vicenç de Torrelles, SAFA de Gavà. Can Cladellas de Palau de Plegamans i Nostre Llar de Sabadell.

Instituts de Secundària:

IES Castellbisbal, SES Cervelló i Institut del Teatre de Barcelona.

BIBLIOGRAFIA

Per tal d'establir un marc teòric sobre el concepte de resiliència :

Barudy, J. i Dantagnan, M. (2005). *Los buenos tratos a la infancia*. Barcelona: Gedisa.

Cyrulnik, B. (2002). *Los patitos feos. La resiliencia: una infancia infeliz nodetermina la vida*. Barcelona: Gedisa.

Henderson, E. (2006). *La resiliencia en el mundo de hoy*. Barcelona: Gedisa.

Henderson, E. (2005). *Resiliencia en la escuela*. Barcelona: Paidós.

Melillo, A. i Néstor, E. (2005). *Resiliencia. Descubriendo de las propias fortalezas*. Barcelona: Paidós.

Documents sobre Resiliència

<http://WWW.grif.ub.org>

<http://www.hospvd.ch/public/chuv/bdfm/cdsp/selection/resilience.pdf>

<http://www.bice.org/telechar/rxd/vanistenda-el-resilience.doc>

<http://www.adolec.org/pdf/Resilix9.pdf>

<http://www.uv.es/-colomerj/adolescencianevo.htm>

Per tal d'establir un marc teòric sobre el concepte de coaching y acompanyament:

Angel, P. i Amar, P. (2007). *Guía Práctica del Coaching*. Barcelona. Paidós.

Auberni, S (2007) *Convivir en paz la metodología apreciativa*. Bilbao Desclée de Brouwer.

Bou, J.F (2007). *Coaching para docentes*. Alicante. ECU.

Cano, E (2005). *Cómo mejorar las competencias de los docentes*. Barcelona. Graó

Giner, A i Puigardeu, O. (2008) *La tutoria i el tutor. Estrategias para su práctica*. Barcelona Horsori.

Marina, J.A. (2004). *La inteligencia fracasada. Teoría y Práctica de la estupidez*. Barcelona. Anagrama.

Correspondència amb els autors: Antoni Giner Tarrida. Psicopedagog, ICE de UB. E-mail: antoniginer@ub.edu. Carme Saumell Mir. Psicopedagoga, SEETDIC Vallès Occidental. E-mail: csaumell@xtec.cat.